

ПОМОЛОГІЧНА ОЦІНКА ІНТРОДУКОВАНИХ СОРТІВ ФУНДУКА

В. М. Гибало , Н. А. Москаленко

*Інститут помології ім.Л.П.Симиренка НААНУ
с. Мліїв-1, Городищенський р-н, Черкаська обл., 19512
E-mail: mliivis@ck.ukrtel.net*

Представлено результати господарсько-біологічної оцінки 12 інтродукованих сортів фундука. Кращу урожайність за 5 років досліджень серед ранньостиглих і середньостиглих сортів фундука мали сорти Гянджа та Топкара – 16,1 та 18,5 ц/га. Серед пізньостиглих сортів фундука найбільш урожайними були сорти Кебеклі – 15,8 ц/га та Бомба – 16,9 ц/га.

В результаті оцінки середньої маси горіхів досліджуваних сортів встановлено, що горіхи середнього розміру мають сорти фундука Кебеклі, Сачахли, Ракетний. Великі горіхи у сорту фундука Бомба.

Отримані дані по виходу повноцінних горіхів свідчать, що серед ранньостиглих сортів фундука виділяються сорти Кудрявчик і Варташен 5 – 90 і 91%. У групі сортів фундука середнього строку досягання вищий вихід повноцінних горіхів у сортів фундука Топкара і Гянджа – 91-92%. У пізньостиглих сортів фундука кращі показники по виходу повноцінних горіхів у сортів Сачахли, Кизил-фундук і Кебеклі – 91-96%.

За вмістом ядра досліджувані сорти фундука можна об'єднати слідуєчим чином: сорти з низьким вмістом ядра – Кебеклі, Бомба та Сачахли; сорти з середнім вмістом ядра – Кизил-фундук, Топкара, Абхазький середній; сорти з високим вмістом ядра – Кудрявчик, Ломбардський червоний, Гянджа.

Ключові слова: сорт, фундук, маса плоду, супліддя, вміст ядра, врожайність, зимостійкість.

Фундук, культурні форми ліщини, зараховують до ряду найважливіших горіхоплідних культур. Його плоди споживають сирими, висушеними і піджареними. Олію, одержану з ядер фундука використовують в їжу, медицині, живописі, парфумерії. Віджимки використовуються на виготовлення халви та для відгодівлі тварин. Ядро містить: сухі речовини (90,4-96,7%), олію (50,0-72,1%), білки (14,1-21,8%), вуглеводи (2,0-5,2%), крохмаль (9,9%), клітковину (2,9-3,4%), мінеральні речовини (2,3%), вітаміни [1, 2].

Фундук має ряд корисних господарсько-біологічних властивостей: підвищену посухостійкість, порівняно невисоку вимогливість до умов вирощування, придатність до повного механізованого вирощування, збирання і обробки врожаю, виключну транспортабельність і тривалість зберігання плодів (до 3-4 років в звичайних умовах без псування горіхів), тоді як грецькі горіхи швидко гіркнуть [3].

З лікувальною метою використовують плоди, пилок, листки, деревину, кору, гілки й коріння. Деревина і гілки використовуються для виготовлення гнутих меблів, плетених корзин, загорож, різних господарських виробів, виробництва активованого вугілля. Обгортка, кора, листки мають дубильні властивості. Кора фарбує шкіру у жовтий колір.

Ліщина з давніх часів розглядалася в якості найціннішої плодової рослини і була введена в культуру ще до нашої ери. В ті часи її називали гераклійським горіхом. У нас, в Криму, початок вирощування ліщини відноситься, мабуть, до античних часів. Але південні сорти фундука із-за низької зимостійкості непридатні для вирощування на

більшій частині території України [4].

Видатний помолог вітчизняного садівництва Л.П.Симиренко в свій час писав, що «у відповідних умовах і при належному виборі сортів горіховодство, без сумніву, прибуткова справа і воно у нас з роками повинно набрати права громадянства» [5].

Мета досліджень – встановити комплекс господарсько-біологічних ознак інтродукованих сортів фундука раннього, середнього і пізнього строків досягання.

МАТЕРІАЛИ, УМОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження виконувались в Інституті помології ім.Л.П.Симиренка УААН у 2005-2009 рр. згідно з загальноприйнятими методиками [6, 7, 8, 9]. Схема розміщення кущів – 6 х 6 м.

Грунт дослідної ділянки сильно змитий, неглибокий, малогумусний, слабовилугова-ний, легкосуглинковий чорнозем на лесі. Товщина гумусного горизонту 20-40 см, кількість гумусу в ньому коливається біля 1,13-1,76%. Міжряддя утримується під чорним паром.

Наукова новизна одержаних результатів в тому, що вперше, ґрунтуючись на комплексній оцінці господарсько корисних ознак інтродукованих сортів фундука, встановлено ступінь їх адаптації до ґрунтово-кліматичних умов України. У результаті помологічної оцінки виділено перспективні для селекції сорти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.

В результаті аналізу урожайності досліджуваних сортів фундука слід відмітити, що не зважаючи на те, що окремі роки періоду досліджень мали несприятливі погодні умови для росту і розвитку фундука, майже 60% досліджуваних сортів фундука мали середню урожайність вищу 10 ц/га. Контрольний сорт Боровський за роки досліджень мав середню урожайність 10,1 ц/га (табл.1).

Ранньостиглі сорти фундука Абхазький середній і Кудрявчик мали середню урожайність 7,6 і 9,5 ц/га і, відповідно, поступались на 2,5 і 0,6 ц/га урожайності контрольного сорту. Сорт Варташен 5 переважав контрольний сорт на 0,4 ц/га.

Таблиця 1

Урожайність сортів фундука, ц/га

Сорт	Рік досліджень					Середнє
	2005	2006	2007	2008	2009	
Ранньостиглі і середньостиглі сорти						
Боровський, ст.	10,5	13,3	13,4	2,2	10,7	10,1
Кудрявчик	5,8	10,2	12,4	10,4	8,6	9,5
Абхазький середній	4,5	10,8	4,4	3,3	15,1	7,6
Варташен 5	12,4	21,7	13,3	0,3	4,7	10,5
Ломбардський червоний	11,8	13,2	10,6	11,3	9,2	11,2
Гянджа	15,1	25,9	22,8	6,4	10,2	16,1
Топкара	16,4	23,9	29,7	2,5	19,9	18,5
Пізньостиглі сорти						
Ракетний, ст.	6,8	8,9	6,8	8,3	7,3	7,6
Бомба	12,3	39,6	23,3	3,1	6,6	16,9
Кебеклі	10,7	36,8	11,4	15,6	4,3	15,8
Сачахли	4,7	10,3	12,4	9,6	6,8	8,8
Кизил-фундук	4,4	8,6	4,2	7,9	7,0	6,4
НІР _{0,05}	0,24	0,28	0,23	0,31	0,34	

Сорти фундука середнього строку досягання Ломбардський червоний, Гянджа, Топкара мали середню урожайність за роки досліджень 11,2, 16,1 та 18,5 ц/га і

переважали за урожайністю контрольний сорт Боровський на 1,1-8,4 ц/га.

Загалом серед ранньостиглих і середньостиглих сортів фундука найбільш урожайними виявились сорти Гянджа та Топкара з середньою урожайністю 16,1 та 18,5 ц/га.

Пізньостиглі сорти фундука Бомба, Кебеклі, Сачахли, Кизил-фундук за досліджуваний період мали середню урожайність 16,9, 15,8, 8,8, 6,4 ц/га відповідно. Урожайність контрольного сорту Ракетний склала 7,6 ц/га. Сорт фундука Кизил-фундук по урожайності поступався контрольному сорту Ракетний на 1,2 ц/га. Сорти фундука Сачахли, Кебеклі, Бомба переважали за урожайністю контрольний сорт Ракетний на 1,2-9,3 ц/га.

В цілому серед пізньостиглих сортів найбільш урожайними були сорти Кебеклі – 15,8 ц/га та Бомба – 16,9 ц/га.

Розглянувши показники середньої маси горіхів фундука ранньостиглих сортів Кудрявчик, Абхазький середній, Варташен 5 з середньою масою 1,35; 1,80; 1,37 г відповідно, бачимо, що досліджувані сорти на 0,75-0,3 г поступалися по масі горіхів контрольному сорту Боровський з середньою масою плодів 2,10 г (табл.2).

Таблиця 2

Маса горіхів сортів фундука, г

Сорт	Рік досліджень					Середнє
	2005	2006	2007	2008	2009	
Ранньостиглі і середньостиглі сорти						
Боровський, ст.	2,05	2,32	2,08	1,83	2,22	2,10
Кудрявчик	1,40	1,34	1,38	1,33	1,31	1,35
Абхазький середній	2,03	1,9	1,85	1,6	1,63	1,80
Варташен-5	1,42	1,40	1,36	1,38	1,32	1,37
Ломбардський червоний	1,50	1,48	1,46	1,38	1,35	1,43
Гянджа	1,54	1,83	1,65	2,05	1,54	1,74
Топкара	2,02	1,81	1,55	1,99	1,51	1,78
Пізньостиглі сорти						
Ракетний, ст.	2,46	1,8	1,96	2,27	2,51	2,20
Бомба	3,23	2,73	2,68	2,6	2,63	2,78
Кебеклі	1,98	2,35	1,84	1,86	1,84	1,97
Сачахли	2,0	1,98	1,91	1,79	2,24	1,98
Кизил-фундук	1,83	1,81	1,90	1,87	1,93	1,88
НІР _{0,05}	0,02	0,05	0,03	0,02	0,03	

Контрольному сорту Боровський за масою горіхів поступаються також середньостиглі сорти фундука Ломбардський червоний, Гянджа, Топкара на 0,67-0,32 г.

Пізньостиглі сорти фундука Кебеклі, Сачахли, Кизил-фундук за досліджуваний період мали, відповідно, середню масу горіхів 1,97; 1,98; 1,88 г і поступалися контрольному сорту Ракетний з середньою масою 2,20 г на 0,22-0,32 г.

Сорт фундука Бомба за період досліджень мав середню масу горіхів 2,78 г і переважав контрольний сорт Ракетний на 0,58 г.

Слід відмітити, що сорти Кудрявчик, Варташен 5, Ломбардський червоний мають дуже дрібні горіхи. Досліджувані сорти Гянджа, Топкара, Абхазький середній, Кизил-фундук – дрібні горіхи. Горіхи середнього розміру мали сорти Кебеклі, Сачахли, Ракетний. Великі горіхи отримали за роки досліджень у сорту фундука Бомба.

Отримані дані по виходу повноцінних горіхів свідчать, що серед ранньо-стиглих сортів фундука виділяються сорти Кудрявчик і Варташен-5, відповідно 90 і 91% (табл.3).

Вихід повноцінних горіхів сортів фундука, %

Сорт	Рік досліджень					Середн є
	2005	2006	2007	2008	2009	
Ранньостиглі і середньостиглі сорти						
Боровський, ст.	92	95	94	83	88	90
Кудрявчик	89	90	88	91	90	90
Абхазький середній	78	88	91	85	90	86
Варташен-5	91	94	89	90	91	91
Ломбардський червоний	85	89	94	90	94	90
Гянджа	89	94	93	93	90	92
Топкара	94	86	94	85	88	91
Пізньюстиглі сорти						
Ракетний, ст.	84	93	98	97	98	94
Бомба	74	87	98	80	84	85
Кебеклі	96	92	98	96	97	96
Сачахли	92	90	93	89	93	91
Кизил-фундук	96	92	94	95	94	94

Серед середньостиглих сортів фундука Ломбардський червоний, Гянджа і Топкара за нашими спостереженнями вищий вихід повноцінних горіхів мають сорти фундука Топкара і Гянджа відповідно 91 та 92%.

Кращий вихід повноцінних горіхів у пізньюстиглих сортів фундука Сачахли, Кизил-фундук, Кебеклі 91-96%.

В цілому за досліджуваний період вищий вихід повноцінних горіхів відмічено у сортів фундука Кизил-фундук та Кебеклі – 94 і 96% відповідно.

Сорти фундука ціняться за вміст ядер у плодах. Розглянувши отримані дані слід відмітити, що у групі ранньостиглих сортів фундука вищий вихід ядер мали горіхи сортів Варташен 5 і Кудрявчик 47,8 та 49,8%, відповідно (табл.4). Серед досліджуваних середньостиглих сортів фундука Ломбардський червоний, Гянджа, Топкара вищий вихід ядра мали сорти Ломбардський червоний і Гянджа 50,5 та 50,8% відповідно.

Таблиця 4

Вихід ядра сортів фундука, %

Сорт	Рік досліджень					Середнє
	2005	2006	2007	2008	2009	
Ранньостиглі і середньостиглі сорти						
Боровський (ст.)	49,4	45,1	42,9	40,1	43,3	44,2
Кудрявчик	48,0	50,3	49,6	48,4	52,5	49,8
Абхазький середній	48,5	54,4	40,2	40,5	48,6	46,4
Варташен 5	48,8	48,6	47,2	47,3	47,0	47,8
Ломбардський червоний	50,6	49,5	50,7	50,8	51,0	50,5
Гянджа	51,9	52,5	50,3	49,3	50,0	50,8
Топкара	48,0	48,6	45,8	42,1	45,2	45,9
Пізньюстиглі сорти						
Ракетний (ст.)	49,1	49,1	45,1	44,8	45,1	46,6
Бомба	42,1	42,8	44,3	41,4	41,8	42,5
Кебеклі	41,6	40,4	40,3	41,0	42,5	41,2
Сачахли	42,3	43,0	42,8	43,4	42,2	42,7
Кизил-фундук	47,1	42,1	42,6	44,0	43,5	43,9

Вони переважають контрольний сорт Боровський на 6,3-6,6%. Пізньостиглі сорти фундука Бомба, Кебеклі, Сачахли, Кизил-фундук мали досить низький вихід ядра 41,2-43,9%.

Загалом серед досліджуваних сортів фундука вищий вихід ядра мали сорти Ломбардський червоний та Гянджа 50,5-50,8%.

Досліджувані сорти фундука за вмістом ядра можна згрупувати слідуєчим чином: сорти з низьким вмістом ядра: Кебеклі, Бомба та Сачахли; сорти з середнім вмістом ядра: Кизил-фундук, Топкара, Абхазький середній, Варташен-5; сорти з високим вмістом ядра: Кудрявчик, Ломбардський червоний і Гянджа.

Важливим показником якісної оцінки плодів фундука є товщина шкаралупи. Оптимальною вважають товщину 1,0 мм.

Таблиця 5

Товщина шкаралупи у плодів сортів фундука, мм

Сорт	Роки досліджень					Середнє
	2005	2006	2007	2008	2009	
Ранньостиглі і середньостиглі сорти						
Боровський (ст.)	1,1	1,0	1,0	1,4	1,2	1,14
Кудрявчик	1,0	0,8	1,0	0,9	0,9	0,92
Абхазький середній	0,9	0,7	1,0	1,2	0,8	0,92
Варташен 5	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,06
Ломбардський червоний	0,8	0,9	1,0	0,9	0,8	0,88
Гянджа	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,96
Топкара	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	1,14
Пізньостиглі сорти						
Ракетний (ст.)	1,1	1,0	1,0	1,1	1,0	1,04
Бомба	1,4	1,2	1,5	1,4	1,4	1,38
Кебеклі	1,4	1,5	1,4	1,4	1,3	1,40
Сачахли	1,5	1,3	1,4	1,5	1,3	1,40
Кизил-фундук	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,18

В групі ранньостиглих сортів близьку до оптимальної товщину шкаралупи мав сорт Варташен-5 – 1,06 мм, у групі середньостиглих сортів фундука виділився за товщиною шкаралупи сорт фундука Гянджа – 0,96 мм, у групі пізньостиглих досліджуваних сортів мали на 0,18-0,4 мм товщу шкаралупу порівняно з оптимальною (табл.5). В результаті досліджень проведено помологічний опис сортів, який викладено нижче.

Гянджа. Кущ округлий, висотою 4 м, в діаметрі 4,5 м. Зимостійкий, стійкий до основних хвороб. Цвіте рясно в лютому – квітні. Першими цвітуть жіночі суцвіття. Дозрівають горіхи в кінці серпня – першій декаді вересня.

Плоди зібрані в супліддя по 2-4 (6) штук. Обгортка зелена, дзвоникова, в 1,5 рази довша горіха, суцільна, іноді двохроздільна, по краях з добре виявленими зубцями, щільно облягає плід. Горіхи широкоплоскі, довжиною 1,7 см, шириною 1,87 см і товщиною 1,64 см. Шкаралупа тонка, гладенька, золотисто-коричневого кольору. Маса 100 горіхів 174 г.

Вихід ядра 50,8 %. Вміст олії в ньому – 66,5%, білку – 16,8%, вуглеводів – 4,4 %, вітаміну С – 13,4 мг%.

Топкара. Кущ округлої форми, розкидистий. Цвіте в кінці лютого – на початку квітня (в залежності від умов року). Першими цвітуть жіночі квітки. Дозрівають горіхи в кінці серпня – на початку вересня.

Розмір горіхів у сортів фундука.2008-2009 рр.

Сорт	Розмір горіхів, мм			Вміст олії в ядрі, %
	висота	ширина	товщина	
<i>I</i>	2	3	4	5
Ранньостиглі і середньостиглі сорти				
Боровський, ст.	21,0	15,0	13,0	
Кудрявчик	17,8	15,1	15,0	
Абхазький середній	17,2	17,0	15,3	
Варташен 5	15,0	12,0	11,0	
Ломбардський червоний	21,0	12,8	12,5	
Гянджа	17,9	19,5	16,9	70
Топкара	18,0	18,0	17,0	
Пізньюстиглі сорти				
Ракетний, ст.	24,0	16,0	14,0	63,7
Бомба	20,0	25,0	22,0	67,1
Кебеклі	20,8	21,5	18,3	
Сачахли	19,9	19,0	16,2	
Кизил-фундук	19,0	18,1	15,0	

Плоди зібрані в супліддя по 2-6 штук, широкоплоскі. Шкаралупа світло-коричневого кольору, блискуча. Маса 100 горіхів 178 г. Вихід ядра 45,9 %.

Бомба. Кущ середньої сили росту, округлої форми. Цвіте в кінці лютого – на початку квітня. Першими цвітуть жіночі квітки. Дозрівають горіхи в першій декаді вересня.

Плоди зібрані в супліддя по 2-4 штуки. Обгортка зелена, дещо довша за горіхи, відкрита, щільно облягає плід. Горіхи плоско-округлої форми з рівною чи трохи випуклою основою. Шкаралупа світло-коричневого кольору, із смугастим опушеним нальотом. Висота горіхів 2,0 см, ширина – 2,2 см, товщина – 2,2 см. Маса 100 плодів 278 г. Вихід ядра 42,5 %, вміст олії – 67,1 %.

Варташен 5. Кущ середньорослий, округлої форми. Цвіте в кінці лютого – на початку квітня місяця. Першими починають цвітіння жіночі квітки, вміст олії – 63,9%.

Плоди коротко-яйцевидної форми, зібрані по 2-5 штук в суплідді, дрібні, маса 100 горіхів 137 г. Висота горіха 1,5 см, ширина 1,2 см, товщина 1,0 см. Шкаралупа коричнева з смугастим опушенням вздовж горіха. Вихід ядра 47,8%.

Кебеклі. Кущ сильнорослий, округлої форми. Цвіте в кінці лютого – на початку квітня місяця. Першими починають цвітіння жіночі квітки.

Плоди округлої форми, трохи ребристі, гостроконічні, зібрані в супліддя по 2-5 штук. Шкаралупа темно-коричнева, з темнішими поздовжніми смужками. Висота горіха 2,4 см, ширина 2,1 см, товщина 2,0 см. Вихід ядра 41,2%. Маса 100 плодів 197 г.

Сачахли. Кущ середньорослий, округлої форми. Цвіте в кінці лютого – квітні місяці.

Обгортка на горіхах зелена, у два рази перевищує довжину плоду. Зубчаста по краях. Щільно облягає горіх. Плоди зібрані в супліддя по 2-4 штуки, округло-конічної форми, частково ребристі. Шкаралупа світло-коричнева. Маса 100 горіхів становить 198 г. Вихід ядра – 42,7%. Висота горіха – 2,0 см, ширина 1,9 см, товщина 1,6 см.

Кудрявчик. Кущ середньої сили росту з трохи розкидистою, пониклою формою крони. Цвіте в лютому-квітні місяці. Сорт раннього строку досягання, універсального призначення. Обгортка на горіхах суцільна, рідше розщеплена з однієї сторони, щільно облягає плід, перевищуючи його довжину в два рази.

Плоди дрібні, широкоовальні або округлі, часто ребристі, з гострою вершиною і бугорчатою основою. Шкаралупа тонка, темно-коричнева, біля основи блискуча, на вершині войлочно-опушена, з більш темними поздовжніми смугами. Достигають плоди в середині серпня місяця. Маса 100 плодів становить 135 г. Вихід ядра 49,8%. Ядро тверде, смачне, містить 70,2% олії. Висота горіха – 1,8 см, ширина – 1,5 см, товщина – 1,5 см.

Абхазський середній. Кущ високо-округлої форми. Цвіте в кінці лютого – квітні місяці, залежно від погодніх умов.

Обгортка частково перевищує плід, щільно його облягаючи, розсічена з однієї сторони на рівні плода. Плоди поодинокі і зібрані в супліддя по 2-4 штуки. Яйцевидної форми, коричневі з темнішими поздовжніми смужками і легким опушенням майже по всьому плоду. Маса 100 горіхів становить 180 г. Вихід ядра 46,4%. Плоди дозрівають у другій-третьій декаді серпня місяця. Висота горіха – 2,0 см, ширина – 1,6 см, товщина – 1,45 см.

Ломбардський червоний. Кущ середньорослий, округлої форми. Цвіте у березні-квітні місяці. Листки червонуватого кольору. Плоди циліндрично-конічні, частково стислі з двох боків, до вершини опушені, зібрані в супліддя по 3-5 штук. Шкаралупа темно-червоно-коричнева, середньо-тонка (0,9 мм). Ядро також покрите червоною шкірочкою, голе, дуже смачне, білого кольору. Висота плода 2,1 см, ширина 1,2 см, товщина 1,1 см. Маса 100 горіхів становить 143 г. Вихід ядра 50,5%. Дозрівають плоди в третій декаді серпня.

Кизил-фундук. Кущ низькорослий, округлої форми. Цвіте в кінці лютого – квітні місяці. Дозрівають плоди в кінці серпня – на початку вересня.

Обгортка зелена, у півтора рази довша за горіх, щільно облягає плід, по краях розсічена, зубчата.

Плоди видовжено-округлої форми, зібрані в супліддя по 2-4 штуки і поодинокі. Шкаралупа коричнева, з темнішими поздовжніми смужками та опушенням до вершини плоду. Маса 100 горіхів становить 198 г, вихід ядра 44,0%. Висота горіха – 1,9 см, ширина – 1,8 см, товщина – 1,5 см.

ВИСНОВКИ

В результаті проведених досліджень встановлено, що найбільш урожайними з інтродукованих сортів фундука є сорти Гянджа, Топкара, Кебеклі та Бомба з середньою урожайністю 16,1, 18,5, 15,8, 16,9 ц/га відповідно.

За масою горіхів фундука виділено сорт Бомба, середня маса 2,78 г, горіхи середнього розміру у сортів Кебеклі, Сачахли – 1,97-1,98 г.

Кращий вихід повноцінних горіхів мали сорти фундука Кизил-фундук і Кебеклі – 94-96% відповідно.

Високий вихід ядра мали сорти фундука Ломбардський червоний та Гянджа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирмикчий П.Г. Повесть о настоящем орехе / П.Г.Кирмикчий //Огородник. – 2003. – №17. – С.15-17.
2. Кичунов Н.И. Орехи и их культура / Н.И.Кичунов. – Л.:ГТ, 1931. – 195 с.
3. Щепотьев Ф.Л. Горіхи / Ф.Л.Щепотьев, Ф.А.Павленко, О.А.Ріхтер. – К.:Урожай, 1987. – 184 с.
4. Копань В.П. Атлас перспективных сортов плодовых и ягодных культур Украины //Виктор Копань – К.:Одеск, 1999. – 454 с.
5. Генеральный каталог «Иллюстрированное описание маточных коллекций питомника» //сост. Л.П.Симиренко. – К. :Типография императорского Университета св. Владимира, 1901. – С.283.
6. Методика исследований и вариационная статистика в научном плодоводстве:

Сборник докладов международной научно-методической конференции //Под общ. редакцией Потапова В.А. – Мичуринск :Изд. МГСХА, 1998. – С.40.

7. Миколайчук И.А. Климатические условия Млиевской опытной станции садоводства им.Л.П.Симиренко //Агротехника, селекция и защита плодовых и ягодных культур. – 1963. — Вып. 55. — С. 9-15.
8. Миколайчук И.А., Гулько И.П. Методические рекомендации по использованию метеорологических условий при интенсификации садоводства Черкащины. — Черкассы, 1985. — 25 с.
9. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур //Под общ. Редакцией Г.А.Лобанова. – Мичуринск, 1978. – 491 с.

ПОМОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ИНТРОДУЦИРОВАННЫХ СОРТОВ ФУНДУКА

В. Н. Гибало, Н. А. Москаленко

Институт помологии им.Л.П.Симиренко НААНУ

Представлены результаты хозяйственно-биологической оценки 12 интродуцированных сортов фундука. Лучшие показатели по урожайности за 5 лет исследований среди раннеспелых и среднеспелых сортов фундука имели сорта Гянджа и Топкара со средней урожайностью 16,1 и 18,5 ц / га. Среди позднеспелых сортов фундука наиболее урожайными были сорта Кебекли - 15,8 ц /га и Бомба - 16,9 ц / га.

В результате оценки средней массы орехов исследуемых сортов установлено, что орехи среднего размера имеют сорта фундука Кебекли, Сачахлы, Ракетный. Большие орехи у сорта фундука Бомба.

Полученные данные по выходу полноценных орехов свидетельствуют, что среди раннеспелых сортов фундука выделяются сорта Кудрявчик и Варташен-5 - 90 и 91%. В группе сортов фундука среднего срока созревания высокий выход полноценных орехов у сортов фундука Топкара и Гянджа - 91-92%. В позднеспелых сортах фундука лучшие показатели по выходу полноценных орехов у сортов Сачахлы, Кызыл-фундук и Кебекли - 91-96%.

По содержанию ядра исследуемые сорта фундука можно объединить следующим образом: сорта с низким содержанием ядра - Кебекли, Бомба и зачахлы; сорта со средним содержанием ядра - Кызыл-фундук, Топкара, Абхазский средний; сорта с высоким содержанием ядра - Кудрявчик, Ломбардский красный, Гянджа.

Ключевые слова: сорт, фундук, масса плода, соплодия, содержание ядра, урожайность, зимостойкость.

POMOLOGICAL ASSESSMENT OF INTRODUCED VARIETIES OF HAZELNUT

V.N.Gibalo, N.A. Moskalenko

Institutepomologyum.L.P.SymyrenkaNAAS

Submitted results of practical and biological 12 introduced hazelnut varieties. Best figure for yield under 5 years of research among early-ripening and average ripening varieties had sort of Gyanja and Topkara, an average yield capacity 16,1 and 18,5

double centner per ha. Among the late ripening hazelnut varieties Kebekly - 15,8 and Bomb - 16,9 have the highest yield capacity.

As a result of investigation such sorts as Kebekly, Sachahly, Raketniy have the nuts of average weight, but the sort Bomb has nuts of big size

According to the received data on full bodied nuts such early-ripening hazelnut varieties as Kudryavchyk- 90% and Vartashen-5 - 91% are the best. The control group average ripening hazelnut varieties such sorts as Sachahly, Kyzyl-funduk and Kebekly have the best yield 91-96%.

On the contents of hazelnut kernels the researched sorts of hazelnut can be united into groups in such a way:

- varieties with the low content of the kernel - Kebekly, Bomb and Sachahly;
- average content of the kernel - Kyzyl-funduk, Topkara, Abhazskiy sredniy;
- variety with high content of kernels - Kudryavchyk, Lombard Red, Gyanja.
-

Key words: variety, hazelnuts, fruit weight, supplidya, the contents of kernel yield, winter hardiness.